

Pracownia witraży
Eweliny i Roberta Kędzielewskich
Kania Polska, Bindugi 46
05-140 Serock

PROJEKT KONSERWATORSKI DLA ZESPOŁU WITRAŻY W KOŚCIELE PARAFIALNYM
P.W. ŚW. ROCHA W STARYCH BUDKOWICACH
UL. ZAGWIŹDZIAŃSKA 2 46-030 MURÓW

OPIS

Na zespół witraży w kościele składa się dziesięć okien w nawie głównej (po pięć z każdej strony) oraz pięć niewielkich okien w apsydzie prezbiterium. Okna w nawie głównej wypełnione są barwnymi witrażami ornamentalnymi, w prezbiterium znajdują się dwa witraże figuralne oraz trzy zawierające oszklenie gomółkowe otoczone bordiurą. Witraże nawy są duże, zamknięte u góry łukiem, mierzą ponad 9m², powierzchnia podzielona jest na dwanaście prostokątnych kwater oraz cztery kwatery w łuku. W większości okien występują elementy ruchome – lufciki. W apsydzie witraże podzielone są na trzy pola, górne zamknięte łukiem. Kolorystyka witraży nawy utrzymana jest w gamie delikatnych, pastelowych barw z niewielkimi akcentami szkieł kobaltowych, bursztynowych, żółtych i czerwonych. Witraże figuralne w prezbiterium są wielobarwne i malowane, a oszklenia gomółkowe zawierają szkła w kolorach słomkowym i pomarańczowym otoczone niebieską bordiurą.

TECHNIKA I TECHNOLOGIA

Wszystkie witraże w kościele wykonane są w klasycznej technice, polegającej na łączeniu barwnych, odpowiednio przyciętych płytek szklanych za pomocą elastycznego profilu ołowianego o przekroju H, lutowanego stopem cyny w miejscach połączeń. Witraże w nawie wykonano ze szkieł barwionych w masie, uzyskanych metodą dmuchania (technika produkcji tzw. z cholewy), szkła nie zostały ozdobione dekoracją malarską ani pokryte patynami, są barwne ale przeziernie.

W oknach nawy istnieją dwa motywy podziałów geometrycznych, które występują naprzemiennie, profil ołowiany jest szeroki – około 10 mm. Każda z kwater posiada jedną wewnętrzną wiatrownicę, mocowaną drucikami do pola. Witraże zostały zainstalowane od wnętrza kościoła, pod oknami znajdują się rynienki zbierające kondensującą wodę.

Oszklenia gomółkowe w prezbiterium składają się z barwnych szklanych krążków uzyskanych metodą dmuchania, a następnie spłaszczenia szklanej bańki – widoczne jest charakterystyczne zgrubienie pośrodku każdej płytki. Przestrzenie pomiędzy kolistymi formami wypełniają odpowiednio przycięte szkła. Te oszklenia również nie posiadają dekoracji malarskiej. Witraże figuralne w prezbiterium składają się ze szkieł barwionych w masie, połączonych profilem ołowianym, szkła ozdobione są farbami konturowymi oraz patynami budującymi efekt światłocienia, występują także zdobienia z użyciem lazury srebrowej. Farby szklawne zostały utrwalone na szkłe w piecu szklarskim w procesie wypalania.

Dotychczas nie udało się ustalić daty powstania witraży ani warsztatu który je wykonał.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Witraże w kościele w Budkowicach od czasu pierwotnego montażu do obecnych chwil pozostają jedyną przegrodą okienną w świątyni. Stanowią ozdobę okien, lecz jednocześnie narażone są na bezpośredni wpływ czynników atmosferycznych – opadów i parcia wiatru. Czynniki te powodują destrukcję witraży, zwłaszcza profilu ołowianego, którego sprężystość jest znikoma. Odkształcenia profilu ołowianego powodują pęknięcie i wypadanie szkieł. W przypadku szkieł ozdobionych dekoracją malarską kondensująca na wewnętrznej stronie i zamarzająca woda również może powodować uszkodzenia farby szklawnej. Pomimo destrukcyjnych zjawisk witraże w kościele nie znajdują się w stanie bardzo złym, choć wiele kwater w nawie zawiera liczne spęknięcia i ubytki

szkieł. Profil ołowiany wydaje się być w stanie umożliwiającym jego zachowanie, wymiana jest konieczna tylko w miejscach największych uszkodzeń. Kwatery witraża utraciły także swoją pierwotną szczelność wskutek znacznych ubytków przekitowania płaszczyzny.

CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI

Zasadniczym celem konserwacji jest przywrócenie witrażom odpowiednich parametrów technicznych – szczelności płaszczyzny i spójności siatki ołowianej. Ma to bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo przebywających w kościele wiernych, oraz temperaturę i wilgotność we wnętrzu. Poprawa stanu technicznego, uzupełnienie ubytków szkieł, klejenie spękań oraz naprawa malatury wpłynie istotnie na estetykę witraży. Sposób postępowania i zakres działań jest uzależniony od stanu zachowania poszczególnych kwater. Ważnym etapem w trakcie konserwacji witraży są prace dotyczące stalowych ram, ich stan techniczny, zwłaszcza elementów ruchomych (lufcików) jest integralną częścią całego okna.

PROGRAM PRAC

Demontaż witraży

- wzniesienie bezpiecznych rusztowań, optymalnie po obu stronach okna
- szczegółowa inwentaryzacja pod kątem stanu zachowania, dokumentacja fotograficzna
- oznaczenie poszczególnych kwater według schematu przydatnego podczas montażu, wykonanie zabezpieczeń transferowych uszkodzonych fragmentów witraża
- usunięcie wewnętrznych płaskowników utrzymujących kwatery i usunięcie wiatrownic.
- demontaż poszczególnych kwater
- wykonanie tymczasowego zabezpieczenia otworu okiennego (płyta OSB)
- transport kwater witraża do pracowni

Konserwacja ramy nośnej witraży i płaskowników mocujących kwatery

- czyszczenie mechaniczne przy użyciu szczotek drucianych ramy nośnej, płaskowniki metodą piaskowania
- przywrócenie pierwotnej funkcji elementom ruchomym (lufcikom)
- likwidacja ognisk korozji roztworem taniny w paraloidzie B44 (roztwór 10%) + воск cosmolloid H 80 nakładane pędzlem
- malowanie pędzlem farbą antykorozyjną Noxan Monoguard C3, RAL 8025

Konserwacja witraży

- dokumentacja fotograficzna w świetle przechodzącym
- oczyszczenie kwater z luźnych osadów
- oczyszczenie, wzmocnienie i ewentualna wymiana fragmentów siatki ołowianej (profil H o identycznej szerokości)
- oczyszczanie szkieł roztworem mydła vulpex i/lub roztworem etanolu
- klejenie spękanych szkieł klejem metakrylanowym, elastycznym i bezbarwnym, wiążącym w świetle UV
- uzupełnienie ubytków szkieł zgodnie z pierwotną kolorystyką, fakturą i strukturą
- wymiana niewłaściwych uzupełnień powstałych podczas doraźnych napraw
- ewentualna konsolidacja warstwy malarskiej (paraloid B 72+aceton)
- uzupełnienia ubytków malatury farbami ceramicznymi Kreul glass&porcelain
- obustronne kitowanie kwater, z zachowaniem szczególnej ostrożności przy szklach z warstwą malarską
- dokumentacja fotograficzna w świetle przechodzącym
- transport odrestaurowanych kwater do kościoła
- montaż poszczególnych kwater w ramy z zastosowaniem kitu kredowo- pokostowego z dodatkiem tlenu żelaza
- malowanie płaszczyzny kitu farbą zastosowaną do ram witraża

Elwira Kozłowska
Robert Kępczyński